

RESEARCH ARTICLE / Araştırma Makalesi

<https://doi.org/10.37093/ijsi.1773785>

Türkiye'nin Göç Politikaları: 1963-2013 Dönemi Kalkınma Planları Üzerinden Bir Analiz

Hicran Hamza Çelikyay* Kübra Yüksel** Ahmet Burak Beldüz***

Öz

Türkiye'de erken Cumhuriyet döneminden itibaren çeşitli politikalar geliştirilmiştir. 1960'lı yıllardan itibaren ise Türkiye planlı kalkınma dönemine girmiştir. 2011 yılında Suriye iç savaşına bağlı olarak meydana gelen kitlesel göçe kadar, Türkiye'de göç süreci ağırlıklı olarak Türkiye'den başta Avrupa ülkeleri olmak üzere çeşitli bölgelere yönelik işgücü göçü, yüksek nitelikli bireyler/ beyin göçü, iç göç kaynaklı hızlı nüfus artışı, plansız kentleşme ile kent yaşamına uyum ve entegrasyon sorunları şeklinde gerçekleşmiştir. Bu dönemde göç politikaları, hazırlanan kalkınma planları üzerinden incelenmiştir. Bu dönemlerin tercih edilmesinin temel nedeni, Türkiye'nin daha önce karşılaşmadığı nitelik ve büyüklükteki Suriyeli kitlesel göçüne kadar olan süreçte kalkınma planlarında göç politikalarının durumunun tespit edilmesi gerekliliğidir. Bu bağlamda, 1963-2013 yıllarını kapsayan 50 yıllık süreçte hazırlanan 9 kalkınma planı incelenmiş ve elde edilen bulgular MAXQDA programı ile analiz edilmiştir. Kalkınma Planlarında göç temasına ilişkin politikalar; iç ve dış göç, kırsal-kentsel göç, kent yaşamı, belediyeler, göç hareketlerinin yapısı, kırsal kalkınma stratejileri, yabancıların çalışma ve ikamet mevzuatı, teşvikler ve kayıt dışı göç gibi kodlar etrafında nitel bir yöntemle ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: Göç, göç politikaları, kalkınma planları, insan hareketliliği.

JEL Kodları: F22, O21, O38

Cite this article: Hamza Çelikyay, H., Yüksel, K. & Beldüz, A. B. (2026). Türkiye'nin göç politikaları: 1963-2013 dönemi kalkınma planları üzerinden bir analiz. *International Journal of Social Inquiry*, 19(1), 115-140. <https://doi.org/10.37093/ijsi.1773785>

*Doç. Dr., Düzce Üniversitesi, Akçakoca Bey Siyasal Bilgiler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, Düzce, Türkiye.

E-posta: hicrancelikyay@duzce.edu.tr, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4256-1397>

** Dr., Düzce Üniversitesi, Misafir Araştırmacı, Düzce, Türkiye.

E-posta: kubrayuksel@duzce.edu.tr, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3772-8789>

***Arş. Gör, Düzce Üniversitesi, Akçakoca Bey Siyasal Bilgiler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, Düzce, Türkiye.

E-posta: ahmetburakbelduz@duzce.edu.tr, ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0388-7770>

Article Information

Received 30 August 2025; Revised 23 December; Accepted 19 February 2026; Available online 30 April 2026

Türkiye's Migration Policies: An Analysis Based On Development Plans From The 1963-2013 Period

Abstract

Various policies have been developed in Türkiye since the early Republican period. From the 1960s onwards, Türkiye entered a period of planned development. Until the mass migration that occurred in 2011 due to the Syrian civil war, the migration process in Türkiye mainly took the form of labor migration from Türkiye to various regions, primarily European countries, highly skilled individuals /brain drain, rapid population growth due to internal migration, unplanned urbanization, and problems of adaptation and integration into urban life. Migration policies during this period were examined through the development plans that were prepared. The main reason for choosing these periods was the need to determine the status of migration policies in development plans during the period leading up to the mass migration of Syrians, which was of a quality and magnitude that Türkiye had not previously encountered. In this context, nine development plans prepared over a 50-year period covering 1963-2013 were examined, and the findings were analyzed using the MAXQDA program. Policies related to the theme of migration in development plans were addressed using a qualitative method based on codes such as internal and external migration, rural-urban migration, urban life, municipalities, the structure of migration movements, rural development strategies, legislation on the work and residence of foreigners, incentives, and undocumented migration.

Keywords: Migration, migration policies, development plans, human mobility.

JEL Codes: F22, O21, O38

1. Giriş

Türkiye’de kalkınma planları, devletin plan ve politikalarını ortaya koymanın yanı sıra dönemin ekonomik ve toplumsal dinamiklerine de ayna tutmaktadır. Planlar; yalnızca ulusal gereklilikleri değil uluslararası gelişmeler karşısında gerekli önlem ve çalışmaları da kapsayacak şekilde oluşturulmaktadır. Planların içerdiği hedefler ve sorunlar altında mevcut ülke koşullarına dair gerçekçi ve net analizler içermesi; sonrasında ise sorunlar çerçevesinde net politikalar ortaya koyması beklenmektedir.

Göç politikaları, son dönemde birçok ülkenin karşı karşıya kaldığı küresel boyut kazanan ilke ve kararlardan oluşmaktadır. Afetler, küresel iklim değişikliği, küresel ısınma, savaşlara bağlı yaşanan insan hareketlilikleri toplumları değiştirici ve dönüştürücü bir etkiye sahiptir. Sınır aşan göçlerin ulus-devletleri ve toplumları etkileme düzeyi dikkate alındığında ülkeler bu alanda politika geliştirme ihtiyacı hissetmiştir. Ülkeler artık iç göç ile beraber küresel göç hareketliliği ile de mücadele etmekte, bir yandan konunun insani boyutu ile ilgilenirken diğer yandan hukuksal normlar etrafında politikalar geliştirmeye çalışmaktadır. Böylece kitlesel göçler, birçok yönüyle uluslararası kurum ve kuruluşların gündeminde önemli bir yer edinmiştir.

Türkiye, bulunduğu jeopolitik konumu gereği küresel göçlerin hem transit ülkesi hem de hedef güzergahında yer almaktadır. Karşılaşılan insan hareketliliklerinin, yerinden edilmelerin yönetilebilmesi amacıyla erken Cumhuriyet döneminden itibaren çeşitli politikalar geliştirilmiştir. Osmanlı İmparatorluğu son dönemlerinde devletin birliğini koruyabilmek amacıyla Balkanlar, Kafkaslar ve Kırım’dan gelenler için Müslüman-Türk kimliğine dayalı göç ve iskân politikaları belirlemiştir. Uygulanan Türk kimliği merkezli politikalar sonraki dönemlerde cumhuriyetin ilanı ile Türkiye Cumhuriyeti tarafından da yürütülmüştür. Türkiye’de göçün teşvik edilmesi üzerine gelişen ilk göç politikalarında temel şart, Türk soyundan gelen kişilerin Türkiye’ye göçü olmuştur. 1923 yılından itibaren ulus-devlet inşası sürecinde dini, etnik ve

kültürel açıdan homojen bir nüfus oluşturmak amaçlanmış, göç politikaları bu çerçevede şekillenmiştir.

Ülkelerin mevcut politikaları tarihsel süreçlerden ve önceki dönemlerde gerçekleşen dinamiklerden etkilenmektedir. Politikalar, kurumsal ve toplumsal hafıza ile zaman içerisinde dönüşüm ve değişime uğramaktadır. Hâlihazırda yürütülen politikaların sağlıklı ve doğru analizi ve gelecekte etkin ve verimli politikaların geliştirilmesi için geçmiş dönemler mercek altına alınmalı, detaylı bir şekilde incelenmelidir. Bu nedenle çalışma, Türkiye'nin göç 1963 yılında hazırlanan ilk kalkınma planından başlayarak Suriye krizi ile ortaya çıkan kitlesel göç dönemine kadar analiz etmektedir. Bu dönemlerin seçilmesi ile Türkiye'nin geçmişte daha önce karşılaşmadığı nitelikte ve boyuta sahip Suriye kitlesel göçüne kadar Türkiye'deki göç politikalarının kalkınma planlarındaki durumunun tespit edilmesi amaçlanmaktadır. Böylelikle, 2011 yılı itibarıyla kitlesel göçlerle karşılaşan ve hedef ülke konumuna gelen Türkiye'nin önceki dönemlerdeki göç politikalarına ışık tutulacaktır. Bu durum da çalışmanın özgün değeri olarak değerlendirilmektedir.

Çalışma en temelde şu soruya cevap aramaktadır: "Beş Yıllık Kalkınma Planları açısından bakıldığında Türkiye'nin göç yönetimi ve stratejilerindeki temel dönüm noktaları ve önceliklendirilen temalar nelerdir?".

Ülkelerin mevcut politikaları tarihsel süreçlerden ve önceki dönemlerde gerçekleşen dinamiklerden etkilenmektedir. Politikalar, kurumsal ve toplumsal hafıza ile zaman içerisinde dönüşüm ve değişime uğramaktadır. Devletlerin tarihsel süreçte geçirdikleri her dönem kendi içinde farklı dinamikler barındırmaktadır. Dönemlerin konjonktürel niteliklerinin, siyasi, ekonomik, sosyo-kültürel değişimlerin bilinmesi uygulanan politikaların anlaşılmasına imkan vermektedir. Politikaların etkin ve verimli olup olmadığı, uygulanan politikaların gerçekçi ve veriye dayalı analizi, ölçme ve değerlendirme yöntemlerinin yapılması ile mümkün olmaktadır. Geçmiş dönemlerde yürütülen politikaların sağlıklı ve doğru analizi ve gelecekte etkin ve verimli politikaların geliştirilmesi için geçmiş dönemler mercek altına alınmalı, detaylı bir şekilde incelenmelidir. Türkiye, yüzyıllardır transit ve menşei ülke olurken son yıllarda özellikle Suriye krizi sonrası transit ve kaynak ülke haline gelmiştir. Önümüzdeki dönemlerde bu durumun iklim göçleri dahil muhtemel vevdevam eden çevresel karışıklıklarla yeni kitlesel göçlerle devam edebileceği öngörülmektedir. Türkiye'nin etkin, etkili, sürdürülebilir ve güvenli göç politikalarını geliştirmesi önem kazanmıştır. Bu çalışmaların önemli bir aşaması ise geçmiş dönemlerin veriye dayalı analizinin gerçekleştirilmesidir. Bu nedenle, çalışma, Türkiye'nin göç politikalarını erken Cumhuriyet Döneminden Suriye krizi ile başlayan kitlesel göç dönemine kadar kapsayacak şekilde kurgulanmıştır. Nitel araştırma yöntemi ve doküman analizine dayanan bu çalışma, Türkiye'nin göç politikalarını başat politika belgeleri olan kalkınma planları üzerinden analiz etmektedir.

Önceleri kaynak ve transit ülke olan Türkiye, son dönemde hem transit hem de hedef ülke haline gelmiştir. Cumhuriyetin ilk yıllarında farklı ülkelerle yapılan mübadele ve işçi anlaşmaları ile yaşanan göçler yerini kitlesel düzensiz göç hareketliliğine bırakmıştır. Bu dönemlerin seçiliş nedeni Türkiye'nin geçmişte daha önce karşılaşmadığı nitelikte ve boyuta sahip Suriye kitlesel göçüne kadar Türkiye'deki göç politikalarının kalkınma planlarındaki durumunun tespit

edilmesinin gerekliliğidir. Çalışmada, yoğun kitlesel dış göç meydana gelmeden önceki süreçte Türkiye’de göç olgusuna dair politika oluşturulma yaklaşımı araştırılmıştır.

Çalışma, Türkiye’nin göç politikalarını 1963 yılında hazırlanan ilk kalkınma planından başlayarak Suriye krizi ile ortaya çıkan kitlesel göç dönemine kadar analiz etmektedir. Çalışmada; göç politikalarında aşamaların ve öncelenen konuların belirlenmesi, hedeflerin gündeme getirilmesi, mevcut düzenlemeler üzerinden geliştirilen politikaların zaman içinde ne şekilde değiştiğinin ve dönüştüğünün belirlenmesi amaçlanmıştır. Böylelikle, 2011 yılı itibarıyla kitlesel göçlerle karşılaşan ve hedef ülke konumuna gelen Türkiye’nin önceki dönemlerdeki göç politikalarına ışık tutulacaktır.

Kamu politikalarının geliştirilmesi ve uygulanması aşamalarından önce, veri temelli analizlerin yapılması, politika yapıcılara yol gösterecek ve doğru kararların alınmasını sağlayacaktır. Bu analizlerin ilk aşamalarından biri ise ilgili politika belgelerinin incelenmesi olmaktadır. Bu çalışmada, Türkiye’nin ekonomik ve toplumsal anlamda yeni arayışların ortaya çıktığı bir dönem olan 1960’lı yıllardaki insan hareketlilikleri ve göç olgusu ilk kalkınma planları üzerinden analiz edilmektedir. 2011 yılı Suriye kitlesel göçü, göç politikaları açısından kırılma noktası olmuştur. 2011 sürecinin anlaşılması ve sonrası göç politikalarının etkin planlanması önceki dönemlerin politikalarının analizi ve sonuçlarının değerlendirilmesi ile mümkün olabilecektir. Türkiye’de göç ile ilgili halihazırda yürütülen politikaların sağlıklı ve doğru analizi için geçmiş dönemlerin mercek altına alınması, etkin bir şekilde incelenmesi gerektiği düşünülmektedir. Bu nedenle, kalkınma planları üzerinden, 2011 yılında kitlesel göçlerle karşılaşan ve hedef ülke konumuna gelen Türkiye’nin önceki dönemlerdeki göç politikalarına ışık tutacak olması çalışmanın özgün değeri olarak değerlendirilmektedir. Bununla birlikte, nitel araştırma yapılacak olan çalışmanın verilerinin bir nitel analiz programı olan MAXQDA ile analiz edilmesi çalışmanın özgün değerini desteklemektedir.

Diğer yandan, Kalkınma Planları çerçevesinde göç olgusunu araştıran çalışmaların oldukça kısıtlı olduğu görülmektedir. Web of Science veritabanında yapılan ve tarih kısıtı konulmayan "development plan" (Title) AND migration (Title) and Article (Document Types) arama dizinli taramada sadece 10 çalışmaya rastlanmıştır. Scopus veritabanı taramasında 2 makale bulunmuştur (bunlar aynı zamanda WoS ve TRDizin’de bulunmakta olup tabloda tek satırda gösterilmiştir).

Bu çalışma, Türkiye kalkınma planlarını analiz ettiğinden aynı zamanda TRDizin veritabanında (title: ("kalkınma" AND "planları" AND ("göç"))) arama dizini kullanılarak yapılan taramada sadece bir tane çalışmaya rastlanmıştır. WoS, Scopus ve TR Dizin arama sonuçları Tablo 1’de listelenmektedir.

Tablo 1**Kalkınma Planları ve Göç Olgusunu Konu Alan Çalışmalar**

Veritabanı	Başlık	Dergi	Yıl	Alan
WoS, Scopus, TR Dizin	Turkish Migration Policy From The 1960s Until Today: What National Development Plans Tell Us	Journal of International Migration and Integration	2022	Sosyal Bilimler, Demografi
Scopus	Regional Development Planning And Migration: The Fourth Comprehensive National Development Plan	Jinko Mondai Kenkyu Journal of Population Problems	1987	Sağlık Bilimler
WoS	International Migration in the Dominican-Republic-Implications for Development-Planning	International Migration Review	1982	Demografi
	Growth Without Migration- Towards A Model For Integrated Regional Rural-Development Planning	Ekistics-The Problems and Science of Human Settlements	1981	Bölgesel Kalkınma, Şehir Planlama
	Coordinated Rural-Urban Development In China: A New Social Spatial Reorganization Plan For Urbanization, Migration, And Rural Development	Journal of Chinese Political Science	2017	Alan Çalışmaları
	Game Theoretic Approach to Qos Oriented Machine Learning Model Development Toward 5G Network Migration Planning	IEEE Access	2025	Bilgisayar Bilimleri Sistemleri
	The Integration of Migration Into Municipal Development Planning In The City Of Umhlathuze in Kwazulu-Natal, South Africa	Comparative Migration Studies	2025	Demografi
	Entrepreneurial In-Migration And Rural Development In Czechia: A Challenge Of Integrating The Local And Extra-Local In Rural Planning	Geographia Polonica	2019	Şehir ve Bölge Planlama
	Dynamic Interaction Of Urban Development And Rural-Urban Migration: An Application Of Integrated Urban Metabolism Analysis Tool (IUMAT) For Sustainable City Planning	Digital Policy Regulation and Governance	2022	Bilişim Sistemleri
	Migration, Changes of City-Region Structure And Implications For Planning Practices And Regional Development Policies in The Yangtze River Delta Area in China	International Planning Studies	2008	Şehir ve Bölge Planlama

Tablo 1 incelendiğinde Sağlık Bilimleri, Şehir ve Bölge Planlama, Bilgisayar ve Bilişim Bilimleri gibi alanlarda kalkınma planları ve göç konulu çalışmalar görülmektedir. Tarama sonucu listelenen makalelerin sadece 4 tanesi Sosyal Bilimler alanında yayınlanmıştır. Konunun tarama yapılan veritabanlarında tüm alanlarda sadece 10 makalenin yer alması, bu çalışmanın alanda fazlaca ele alınmayan bir konuya odaklandığını ve konunun özgün olduğunu göstermektedir.

Çalışmada, 1963-2013 yılları arası 50 yıllık süreci kapsayan 9 Kalkınma Planı incelenmiştir. Bu dönemlerin seçilme nedeni; Türkiye'nin geçmişte daha önce karşılaşmadığı nitelikte ve boyuta sahip Suriye kitlesel göçüne kadar Türkiye'deki göç politikalarının kalkınma planlarındaki durumunun tespit edilmesinin gerekliliğidir.

Elde edilen bulgular MAXQDA nitel analiz programı ile analiz edilmiştir. Kalkınma Planlarında geniş bir tarama gerçekleştirilmiş ve "göçmen, göç, mülteci, sığınmacı, yerinden edilmiş, yer değiştirme, planlı yer değiştirme" kavramları taranmıştır. Belgelerde kavramların olduğu metinler MAXQDA nitel veri analiz programı analizi ile incelenerek "iç göç, dış göç, göç politikaları, göç ve kent, yurtdışı bursları, kırdan kente göç, göç yönetimi, emek göçü, nitelikli göç,

güvenlik ve uyum, yurtdışında işçi sorunları, düzensiz göç, kırsal kalkınma stratejileri, göç ve iltica teşkilatı, bölgelerarası göç, turizm, tersine beyin göçü, dezavantajlı gruplar, belediyeler, kentsel güvenlik, sınır yönetimi” kodları ve bu kodlara bağlı görseller ve grafikler oluşturulmuştur.

Yapılan çalışmanın analiz sonuçlarında Türkiye göç politikalarında temel kırılma noktaları tespit edilmiştir. Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planında iç göç ve amaç hedeflere yoğun olarak değinilmiştir. İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planında, göç politikaları kapsamında merkezi ve yerel yönetimler kavramlarının ardından dış göç kavramının öne çıkmaktadır. Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planında, yoğun olarak durum tespiti yapılmasının yanı sıra göç politikaları ve kent kavramları da ele alınmıştır. Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı, dış göçe yer verilmiştir. Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planında, öncelikle kalkınma planlarının amaç ve hedeflerinden söz edilmiştir. Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planında dış göç kavramı ön plandadır. Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planında diğer kalkınma planlarından farklı olarak göç düzenlemelerine yer verilerek göçün bir soruna dönüştüğü kabul edilmiş ve yönetilmesi gereken bir olgu olduğu belirtilmiştir. Aynı zamanda Türkiye bu dönemde düzensiz göçle karşı karşıya kalmıştır. Kalkınma planlarında diğer bir kırılma noktası ise Dokuzuncu Beş Yıllık Kalkınma Planında Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne uyum süreci olmuştur. Bu dönemde göçün güvenlik boyutu ele alınırken düzensiz göçle mücadele için Göç ve İltica Teşkilatı kurulması planlanmıştır.

2. Literatüre Genel Bakış

Türkiye'de 1960'lı yıllar ile birlikte planlı ekonomiye geçiş sağlanmıştır. Bu geçiş sonrasında Devlet Planlama Teşkilatı (DPT) kurulmuştur. Teşkilatın ana görevi Türkiye'nin ekonomik büyümesinin ve sosyo-ekonomik gelişiminde belli bir dengenin olmasına dair planlamaları yapmaktır. DPT kurulduktan sonra 1963 yılında Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk kalkınma planı olarak hazırlanmıştır. Batuhan ve Kodaz (2020)'ın da ifade ettiği gibi her beş yılda bir yayınlanan kalkınma planları *“ülke kaynaklarının etkin ve verimli kullanılmasını planlayarak ekonomik ve toplumsal kalkınmayı sağlamayı”* hedeflemektedir (Batuhan & Kodaz, 2020, s. 77).

Uluslararası alanda bakıldığında farklı ülkelerin de kalkınmaya yönelik planlar yaptığı görülmektedir. Almanya, 2002'de sürdürülebilirlik stratejisi olarak açıkladığı ve birçok kez yenilediği stratejik hedefler içeren planı bunun bir örneği olarak gösterilebilir (Deutschland.de, 2020). Çin Halk Cumhuriyeti Fujian bölgesinin ulusal ekonomik ve sosyal kalkınma için hazırladığı 14. Beş Yıllık Planı (2021-2025) bulunmaktadır (The People's Government of Fujian Provincial, 2021). Güney Afrika'nın hazırladığı “Ulusal Kalkınma Planı 2030” başlıklı kalkınma planı bulunmaktadır. Bu planda göçmenlere yönelik ilerici bir göç politikası hedeflediğinden de bahsetmektedir (National Planning Commission, 2012). Bazı ülkeler ise kalkınma planları haricinde daha da özelleşmiş ve doğrudan göçmenlere yönelik geniş kapsamlı belgeler de hazırlayabilmektedir. Bu durumun bir örneği de Kanada'dır. Kanada Göç, Mülteciler ve Vatandaşlık Bakanlığı, 2025-207 yılları arasını kapsayan ve göç hedeflerinin ileriye dönük bir görüntüsü olan Göç Düzeyleri Planı hazırlamıştır (Government of Canada, 2024). Dünyadaki örneklerde de görüldüğü gibi kalkınma planları, hazırlandığı ve planlandığı dönemin sosyo-ekonomik konularına ve küresel ve bölgesel ölçekteki değişimlere odaklanmaktadır. Dört

ülkenin de kalkınma planları Türkiye'nin istisnai bir düzlemde değil küresel ölçekle uyumlu bir kalkınma planı hazırlama evresinden geçtiğini göstermektedir.

Planlarda genel olarak göç, yalnızca ekonomik boyutu ile değil sosyal ve demografik etkileri ile de tartışılmıştır. Planlarda dönemin değişen koşullarına göre farklı politika, strateji ve önlemler geliştirilmiştir. Hazırlanmış olan kalkınma planları göç olgusunu hem iç göç hem de dış göç bağlamında önemli bir yere sahip olmaktadır.

Türkiye'de kalkınma planları göç süreci ile dönemsel olarak paralel gitmektedir. Çalışmada, 1963-2013 yılları arasındaki göç dönemselleştirmeleri 1963-1980, 1980-2000 ve 2000 sonrası olarak belirlenmiştir. Kalkınma planlarına bakıldığında ilk dönem dört kalkınma planı, ikinci dönemselleştirmeye 5, 6, ve 7. kalkınma planları ve son dönemselleştirmeye ise 8 ve 9. kalkınma planları girmektedir.

İlk dönem olan 1963-1980 döneminde Türkiye'nin göç politikalarında 1960'lı yıllar ülkenin göç veren ülke konumunda olduğu, yurt dışına devlet eliyle işçi göçü sağladığı dönem olmaktadır (İçduygu vd., 2014, ss. 53-58). Bu dönemin kalkınma planlarına yansımaları ise ülke içinde artan işsizlik ve ekonomik baskıların azaltılmaya çalışılması, yurtdışına gönderilen işçiler, işgücü ihracı, yurtdışı dövizlerinin değerlendirilmesi ve döviz gelirlerinin artışının sağlanması olmaktadır. Ayrıca yoğunluk olarak iç göç, kırdan kente göçlerle karşılaşmıştır. Yurtdışı işgücü göçlerinden elde edilecek tasarrufları da bu dönemde önemli konulardandır. Uluslararası alanda önemli bir adım ise 28 Temmuz 1951 tarihinde Cenevre Sözleşmesi 05/09/1961 tarih ve 10898 sayı ile Resmi Gazete'de "Mültecilerin Hukuki Durumuna İlişkin Sözleşme" ismi ile yürürlüğe girmiştir. Ayrıca Türkiye, Cenevre Sözleşmesi 1967 Ek Protokolü'ne mülteci tanımına coğrafi sınırlama koyarak 1962 yılında imzalamıştır (Yüksel, 2024, s. 45).

1960'larda başlayan işçi göçü ile ülkenin nüfus baskısının azalacağı ve yurtdışına giden işçilerin ülkenin ekonomisine döviz girdisi ile katkı yapacağı düşüncesi hâkim görülmektedir (Kılıç & Biffi, 2022, s. 2058). İşgücü göçünün döviz girdisi olarak göç veren ülkelerin ekonomisine katkı yaptığı da tespit edilmiştir (Memişoğlu & Yiğit, 2019, s. 47). İşgücü göçleri, Avrupa ülkelerinin 1973 yılından itibaren kendilerini sıfır göç alan ülke konumuna almışlardır (Adıgüzel, 2025, s.7). Bu nedenle Batı Avrupa ülkelerine uluslararası işgücü anlaşmaları kapsamında işgücü gönderilmesi de durmuştur (Aydın, 2014, s. 5-16). Bu dönemin kalkınma planlarına yansımaları ise yurtdışı işçi sorunlarının çözümüne yönelik politikalarının geliştirilmesi, göç politikalarından, belediyelerden, düzensiz kentleşme ile birlikte metropolitan alanlardan söz edilmesidir.

İkinci olarak ise 1980-2000 dönemi göçün çeşitlendiği, göç politikalarının oluşmaya başladığı ve göç alanında kurumsallaşmaya çalışılan dönemdir. Fakat 1980'lere gelindiğinde Türkiye yabancı uyruklu göçmenlerin göçü ile karşılaşmış göç alan konuma gelmeye başlamıştır. Bu dönemde İran, Irak Afganistan gibi yakın coğrafyalardan düzensiz göçler almaya başlamış, kitlesel göçler ile tanışmıştır (İçduygu & Aksel, 2013, s. 175; Kirişçi, 2003; İçduygu, 2004). Türkiye çevresindeki bölgesel çatışmalar ve küreselleşmenin etkisi Türkiye'yi bir geçiş ülkesi haline getirmiştir (İçduygu & Erder & Gençkaya, 2014, s. 210). 1985-1989 dönemlerini kapsayan Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı döneminde doğrudan yabancı yatırımların artması ile döviz girdilerinin önemi azalmış ve yurtdışındaki Türklerle sosyal ve kültürel etkileşimin önemi gündeme gelmiştir. Göçün, sadece ekonomik bir faktör değil aynı zamanda sosyal ve

kültürel boyutlara sahip bir kavram olduğu da belirtilmektedir (Genç, Ustabaşı Gündüz & Çöpoğlu, 2019, s. 480). Altıncı Kalkınma planı döneminde, 1990 yılında başlayan Körfez Savaşı'nın ardından yoğun Iraklı göçü sonrasında Türkiye, 1994 İltica Yönetmeliği'ni kabul etmiştir. Bu dönemde Türkiye'nin transit ülke konumu ortaya çıkmış, bu durum yönetmeliğe yansımıştır. Ayrıca bu yönetmelik, ülkenin uluslararası alanda kabul etmiş olduğu ilk mevzuat olma özelliği de taşımaktadır (İçduygu & Keyman, 2000, s. 385). Yedinci Kalkınma planı döneminde ise Türkiye'ye ilk kez yurt dışından insan hareketliliğinin gerçekleştiği kabul edilmiştir (Şeker & Kaya, 2023, s. 373). Bu dönemde kalkınma planlarında dış göç, göç yönetimi, düzensiz göç, geri dönüşü teşvik ve göç düzenlemelerinin yer aldığı görülmektedir.

Türkiye'ye yönelik göçün yoğun olarak değinildiği Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planında *"ülkemize göç edenler ile ilgili politikalar ve uygulamalar bir sistem içinde ele alınacaktır"* ifadesi ile Türkiye'ye göç edenler hakkında net bir politikanın ortaya konulması ve göç politikalarının bir sisteme oturtulması hedeflenmiştir (Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, 1995, s. 36). Daha önceki kalkınma planlarında ağırlıklı iç göç dikkate alınırken, bu defa dış göç kavramı ön plana çıkmıştır (Polat, 2021, s. 154). Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Özel İhtisas Raporunda *"Batı Avrupa ülkelerine işgücü göçü geçici bir süreç olarak değerlendirildi. Bu anlayışla hazırlanan Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planında (1964-1968) göç hareketi ülkenin işsizlik baskısını hafifletmek ve döviz girdisi sağlamak amacıyla istihdam politikasının yardımcı bir unsuru olarak ele alındı"* ifadeleri kullanılmıştır (Yurtdışı Türk İşgücü Piyasası, 1994, s. 5).

Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı döneminde Türkiye'nin piyasa ekonomisini liberal hale getirmesi ve Avrupa Birliği'ne girmek için yapılan düzenlemeler sonrasında göç hareketlerinde artma meydana gelmiştir (İçduygu & Aksel, 2013, s. 179). Dokuzuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı döneminde ise 04.04.2013 tarih ve 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu kabul edilmiş, aynı kanunun 103. maddesi ile Göç İdaresi Genel Müdürlüğü kurulmuştur. Bu dönemde kalkınma planları göçü proaktif şekilde yönetme isteğini ortaya koymuştur (Dış Göç Özel İhtisas Komisyonu Raporu, 2025, s. 31). Genel Müdürlüğün kuruluşuna ilişkin hükümler, 15/07/2018 tarihli ve 30479 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren 4 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesinin ile şu şekilde yeniden düzenlenmiştir: *"Göç alanına ilişkin politika ve stratejileri uygulamak, bu konularla ilgili kurum ve kuruluşlar arasında koordinasyonu sağlamak, yabancıların Türkiye'ye giriş ve Türkiye'de kalışları, Türkiye'den çıkışları ve sınır dışı edilmeleri, uluslararası koruma, geçici koruma ve insan ticareti mağdurlarının korunmasıyla ilgili iş ve işlemleri yürütmek üzere İçişleri Bakanlığına bağlı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü kurulmuştur."* 2021 yılında 85 numaralı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile Göç İdaresi Genel Müdürlüğünün statüsü Göç İdaresi Başkanlığı olarak değiştirilmiştir. 2023 yılında 155 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile de hükmün nihai hali şu şekilde düzenlenmiştir: *"Başkanlığın görev alanına ilişkin politika ve stratejileri uygulamak, bu konularla ilgili kurum ve kuruluşlar arasında koordinasyonu sağlamak, yabancıların Türkiye'ye giriş ve Türkiye'de kalışları, Türkiye'den çıkışları ve sınır dışı edilmeleri, uluslararası koruma, geçici koruma ve insan ticareti mağdurlarının korunmasıyla ilgili iş ve işlemleri yürütmek üzere İçişleri Bakanlığına bağlı Göç İdaresi Başkanlığı kurulmuştur."* Göç İdaresi Başkanlığı'nın 4 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesinde görev ve yetkileri de 159. maddede düzenlenerek göç yönetiminin sağlıklı, kaliteli ve düzenli sağlanması için şu şekilde düzenleme yapılmıştır: İçişleri Bakanlığı'na bağlı olarak kurulan başkanlık, bu düzenlemeler ile göç yönetiminde Türkiye'deki en önemli başat aktör haline gelmiştir.

Beş, Altı ve Yedinci Kalkınma planlarını içeren dönemde Türkiye yukarıda da ifade edildiği üzere düzensiz göçler ile karşı karşıya kalmıştır. 2011 yılında Suriye göçü kırılma noktası ile karşılaştırıldığında kapsayıcı bir göç yönetimi, uyum ve kurumsallaşmadan ziyade düzensiz göçü yönetme adına İltica Yönetmeliği kabul edilmiştir. Atılan bu adımlar 2013 yılında kabul edilen YUKK'un temel taşlarını oluşturduğuna işaret edebilmektedir.

1990 yılında başlayan Körfez Savaşı'nın ardından yoğun Iraklı göçü sonrasında Türkiye, 1994 İltica Yönetmeliği'ni kabul etmiştir. Bu dönemde Türkiye'nin transit ülke konumu ortaya çıkmış, bu durum yönetmeliğe yansımıştır. Ayrıca bu yönetmelik, ülkenin uluslararası alanda kabul etmiş olduğu ilk mevzuat olma özelliği de taşımaktadır (İçduygu & Keyman, 2000, s. 385). Bu dönemde kalkınma planlarında dış göç, göç yönetimi ve göç düzenlemelerinin yer aldığı görülmektedir.

8. ve 9. Kalkınma planları döneminde göç politikalarının Suriye göçü sonrasındaki 10-11 ve 12. Kalkınma planları önemi politikaları ile karşılaştırıldığında kitlesel göç öncesi kapsayıcı göç mevzuatına dair adımların atıldığı görülmüştür. Türkiye'ye 2001 yılında Avrupa komisyonu tarafından Katılım Ortaklığı Belgesi hazırlanmış ve Türkiye için göç alanında hedefler yüklenilmiştir. Katılım Ortaklığı belgesi kapsamındaki hedeflerin uygulanması amacıyla Türkiye "Avrupa Birliği Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Türkiye Ulusal Programı"ni onaylamıştır. 2005 yılında "İltica ve Göç alanındaki Avrupa Birliği Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Türkiye Ulusal Eylem Planı" uygulamaya konulmuştur (Tepealtı, 2020, s.195). 2008 yılında ise İçişleri Bakanlığı kapsamında "İltica-Göç ve Entegre Sınır Yönetimi" isimleri ile iki büro kurulmuştur. 2011 yılına kadar sayılan tüm düzenlemeler aslında YUKK öncesi kapsayıcı bir yönetme ve uygulama adımlarının olduğunu göstermektedir.

Göç yönetiminin belirgin olarak kurumsallaştığı ve uyum politikalarının oluşmaya başladığı 2000–2013 döneminin içerisinde yer alan 8. ve 9. kalkınma planlarıdır. 11 Eylül 2001 tarihinde ABD'de Dünya Ticaret Merkezi'ne yönelik saldırılar ardından göç ve güvenliğin birlikte anıldığı, sınır güvenliklerinin üst seviyelere çıktığı dönem başlamıştır. Aynı zamanda 2000'li yılların başında Türkiye'nin AB'ye uyum kapsamında göç alanında gerçekleştirdiği hukuksal düzenlemeler hız kazanmıştır (İçduygu, 2010, s. 32). AB'ye uyum süreci ile birlikte AB'nin Türkiye'den gelebilecek olası düzensiz göçleri engelleme adına sınır güvenliği önlemleri alınmaya başlanmıştır. Bu nedenle 2000-2013 döneminin kalkınma planlarına yansması ise terör göç, kayıt dışı göç, göç ve iltica teşkilatı, sınır yönetimi, kentsel uyum, kentsel güvenlik olarak görülmektedir.

Suriye göçü sonrasındaki 10-11 ve 12. Kalkınma planları önemi politikaları ile karşılaştırıldığında kitlesel göç öncesi kapsayıcı göç mevzuatına dair adımların atıldığı görülmüştür. Türkiye'ye 2001 yılında Avrupa komisyonu tarafından Katılım Ortaklığı Belgesi hazırlanmış ve Türkiye için göç alanında hedefler yüklenilmiştir. Katılım Ortaklığı belgesi kapsamındaki hedeflerin uygulanması amacıyla Türkiye "Avrupa Birliği Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Türkiye Ulusal Programı"ni onaylamıştır. 2005 yılında "İltica ve Göç alanındaki Avrupa Birliği Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Türkiye Ulusal Eylem Planı" uygulamaya konulmuştur (Tepealtı, 2020, s.195). 2008 yılında ise İçişleri Bakanlığı kapsamında "İltica-Göç ve Entegre Sınır Yönetimi" isimleri ile iki büro kurulmuştur. 2011 yılına kadar sayılan

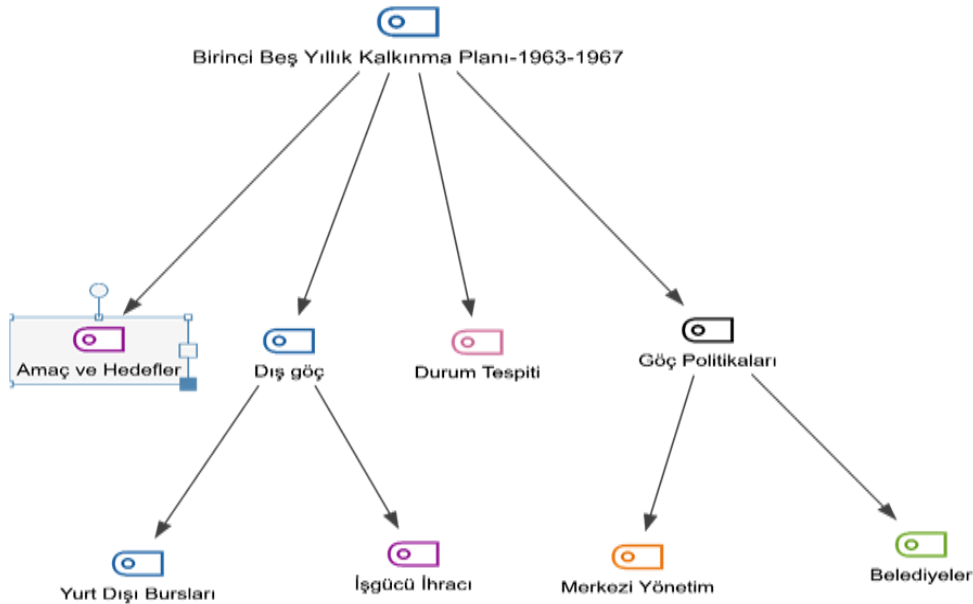
tüm düzenlemeler aslında YUKK öncesi kapsayıcı bir yönetme ve uygulama adımlarının olduğunu göstermektedir.

3. Yöntem

Çalışma, 1963-2013 yılları arası 50 yıllık süreci kapsayan toplamda 9 Kalkınma Planı'nın niteliksel analizini içermektedir. Analizler MAXQDA programı ile yapılmıştır. MAXQDA programı ile literatür incelemesi, keşif araştırmaları ve metin analizi gibi birçok nitel araştırma yapılabilmektedir. Araştırma sonucunda ise veriler sistematik olarak test edilip yorumlanabilmektedir. Bu dönemlerin seçiliş nedeni; Türkiye'nin geçmişte daha önce karşılaşmadığı nitelikte ve boyuta sahip Suriye kitlesel göçüne kadar Türkiye'deki göç politikalarının Kalkınma Planlarındaki durumunun tespit edilmesinin gerekliliğidir. Kalkınma Planlarında "göçmen, göç, mülteci, sığınmacı, yerinden edilmiş, yer değiştirme, planlı yer değiştirme" kavramları taranmıştır. Belgelerde kavramların olduğu metinler MAXQDA nitel veri analiz programı ile incelenerek kodlar "iç göç, dış göç, göç politikaları, göç ve kent, yurtdışı bursları, kırdan kente göç, göç yönetimi, emek göçü, nitelikli göç, güvenlik ve uyum, yurtdışında işçi sorunları, düzensiz göç, kırsal kalkınma stratejileri, göç ve iltica teşkilatı, bölgelerarası göç, turizm, tersine beyin göçü, dezavantajlı gruplar, belediyeler, kentsel güvenlik, sınır yönetimi" kelimelerinden türetilmiştir. Ayrıca oluşturulan kodları ve bu kodlara bağlı görseller ve grafikler oluşturulmuştur. Ardından program çıktısından elde edilen veriler doğrultusunda çalışma sonuçları oluşturulmuş ve yorumlanmıştır.

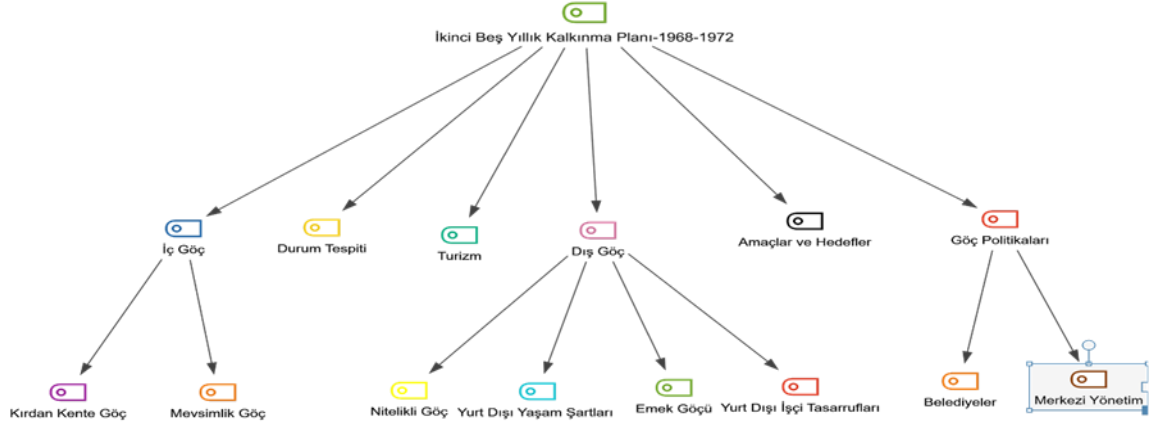
Şekil 1

Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Hiyerarşik Kod-Alt Kod Modeli

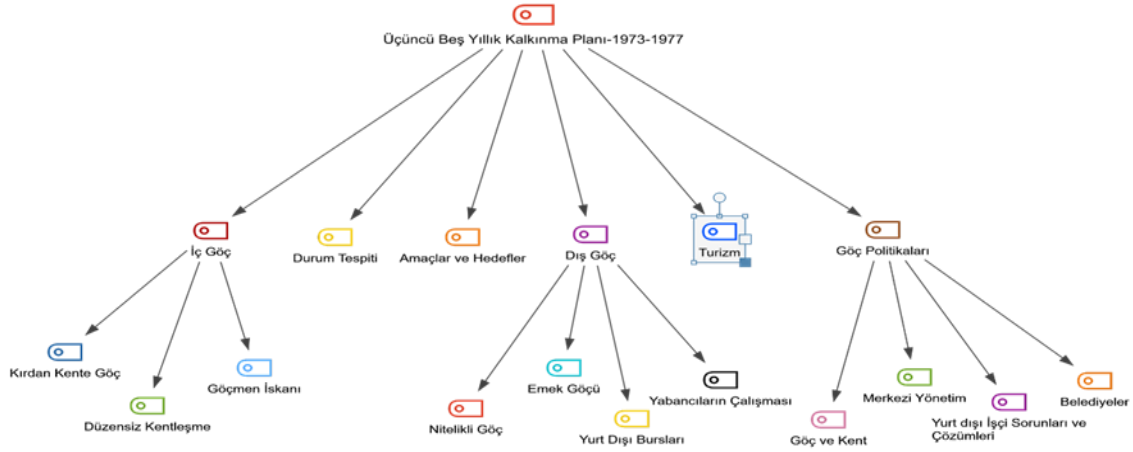
Şekil 2

İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Hiyerarşik Kod-Alt Kod Modeli

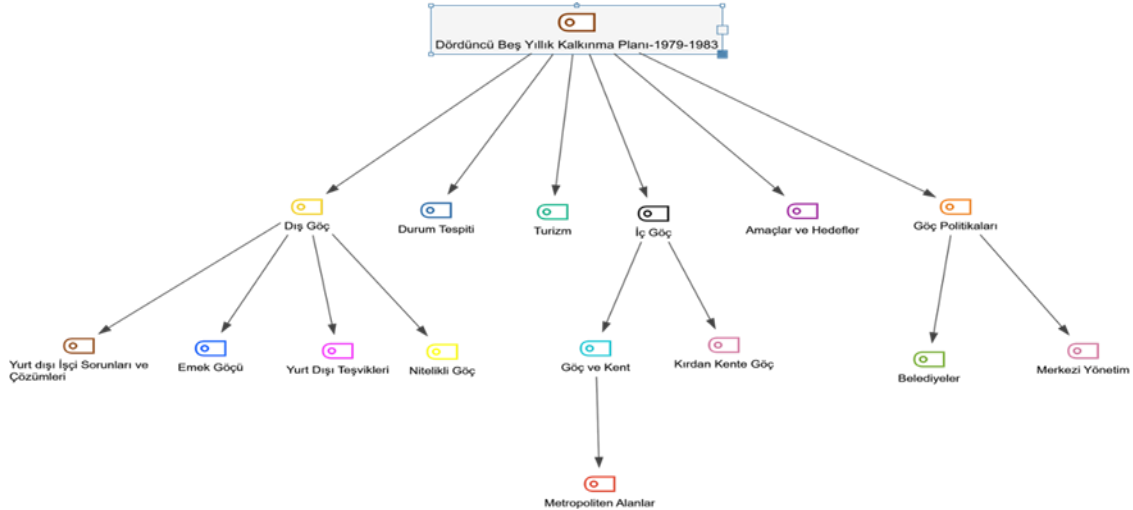
Şekil 3

Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı Hiyerarşik Kod-Alt Kod Modeli

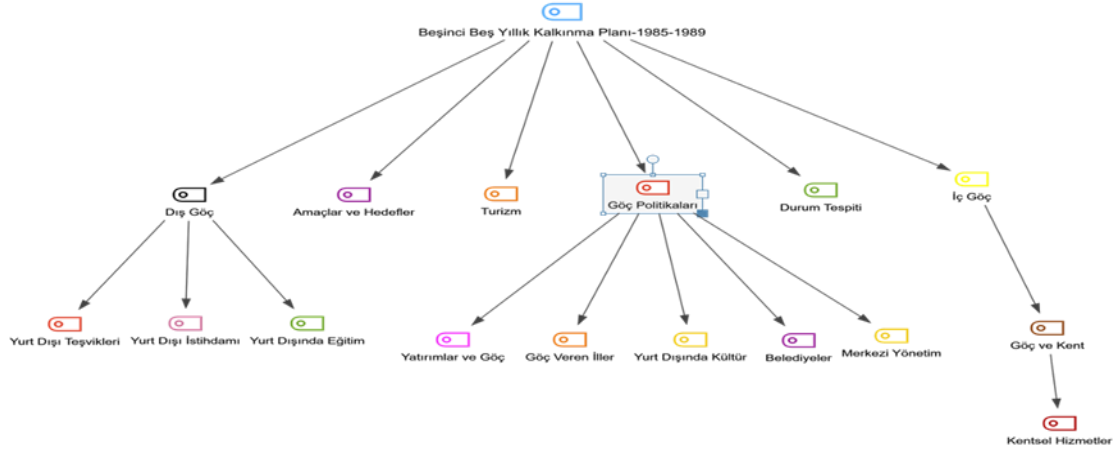
Şekil 4

Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı Hiyerarşik Kod-Alt Kod Modeli

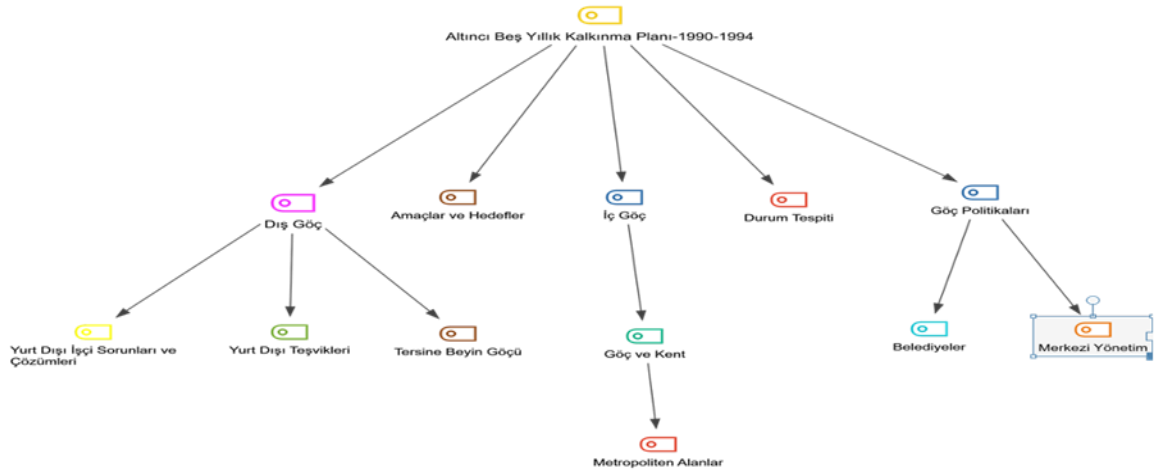
Şekil 5

Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Hiyerarşik Kod-Alt Kod Modeli

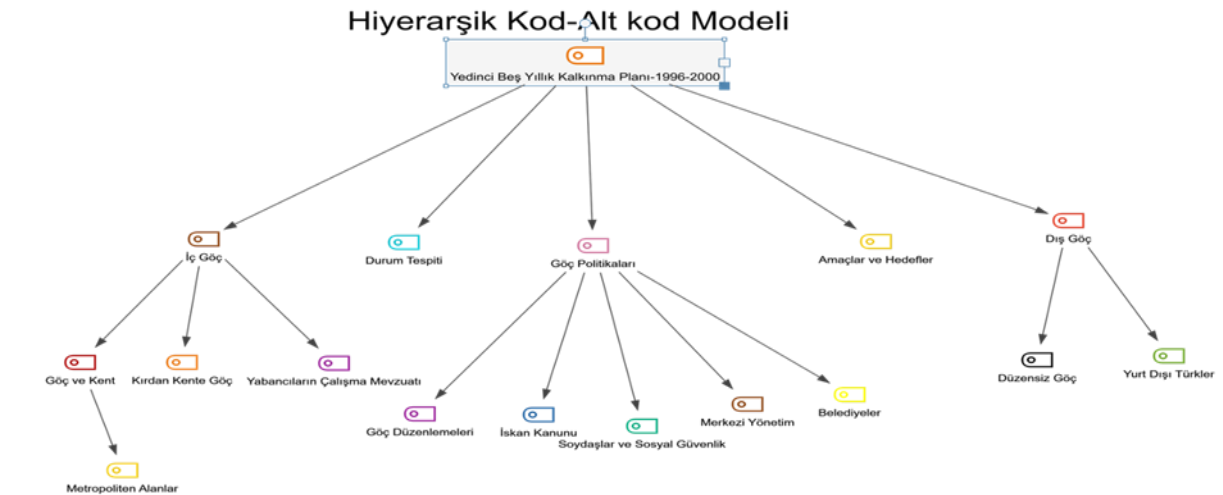
Şekil 6

Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı Hiyerarşik Kod-Alt Kod Modeli

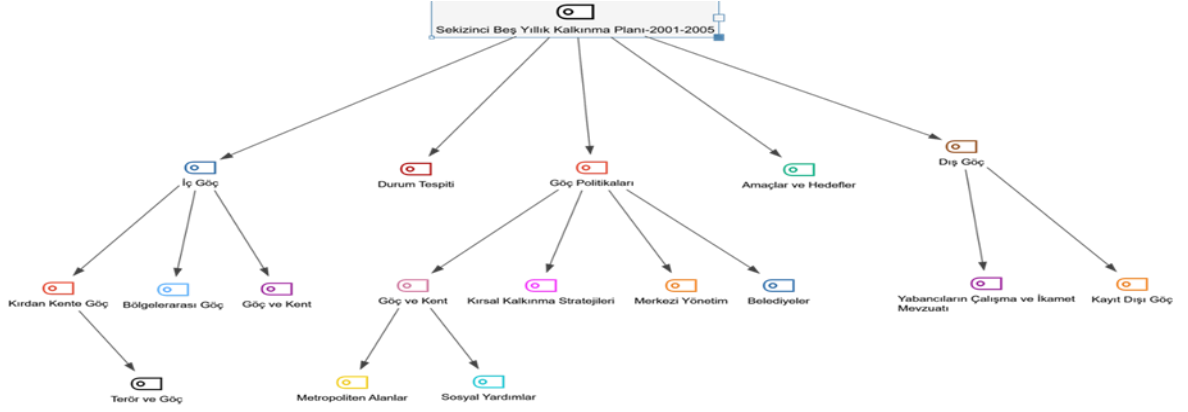
Şekil 7

Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Hiyerarşik Kod-Alt Kod Modeli

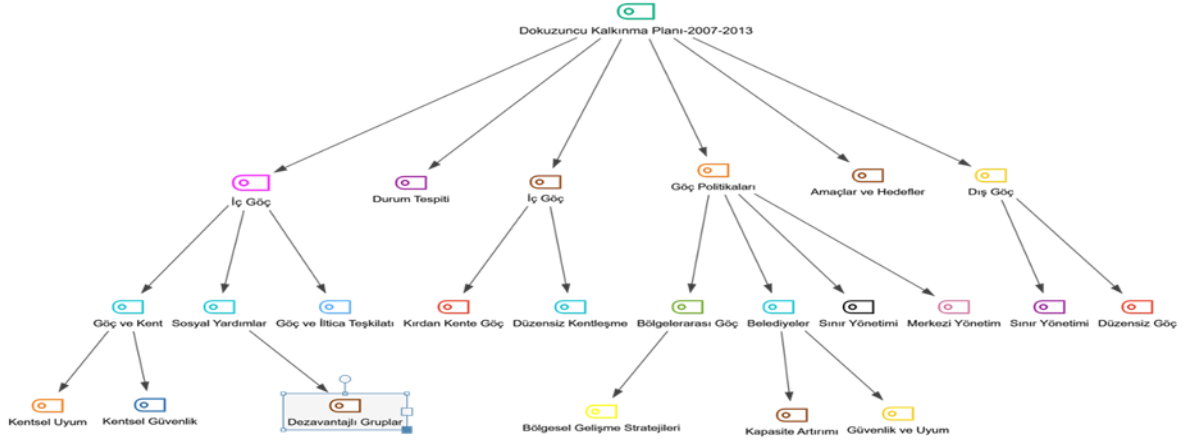
Şekil 8

Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Hiyerarşik Kod-Alt Kod Modeli

Şekil 9

Dokuzuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı Hiyerarşik Kod-Alt Kod Modeli

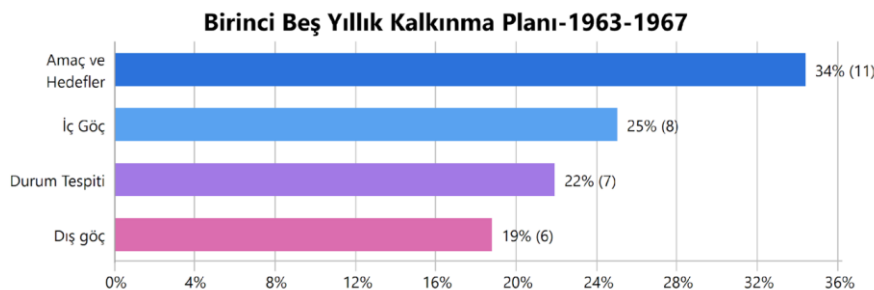

4. Bulgular

1963-1967 yılları için hazırlanan Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planında öncelikle amaç ve hedefler, durum tespiti yapılmıştır. Bu planda iç ve dış göçten bahsedilmektedir. Şekil 10'da yer alan analiz grafiğinde, iç göç %25, dış göç ise %19 oranında gösterilmektedir. Kırsal alandan kentlere göçün ivme kazandığı dönem olan plan döneminde iç göç ile ilgili hususlar öne çıkmaktadır.

Şekil 10

Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Analiz Grafiği

1929 yılında kabul edilen, 1416 sayılı Ecnebi Memleketlere Gönderilecek Talebe Hakkında Kanun madde 1'de "Umumi ve mülhak bütçe ile idare olunan Devlet devairi ve inhisar idarelerinin, vilayetlerin, şehremanetleri ile belediyelerin, ticaret ve mukavelenameleri mucibince talebe göndermeğe mecbur olan şirketlerin tahsil için ecnebi memleketlere gönderecekleri talebe bu kanun ahkamina tabidir" hükmü yer almaktadır. Bu madde ile Kanunun amacı açıklanmıştır. Böylelikle, devlet adına yurt dışında eğitime gönderilecek öğrencilere yönelik ilk kanun düzenlemesi hayata geçmiştir. Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten Birinci Beş Yıllık kalkınma planının hemen öncesi olan 1961 yılına kadar her yıl ortalama 33 öğrenci yurt dışına gönderilirken bu sayı 1961'den 2005'e kadar her yıl ortalama 144 öğrenci olmuştur. (Aktekin & Tekben, 2019, s. 128). Şekil 11'de yer alan kelime bulutu dikkate alındığında 1963-1967 yılları arasındaki kalkınma planının amaç ve hedeflerinden birinin de yurt dışı bursları olduğu görülmektedir. 1961 yılına kadar daha az sayıda lisansüstü öğrencisi yurt dışına gönderilirken kalkınma planına paralel olarak daha fazla sayıda öğrenci yurt dışına gönderilmeye başlanmıştır.

Şekil 11

Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Kelime Bulutu

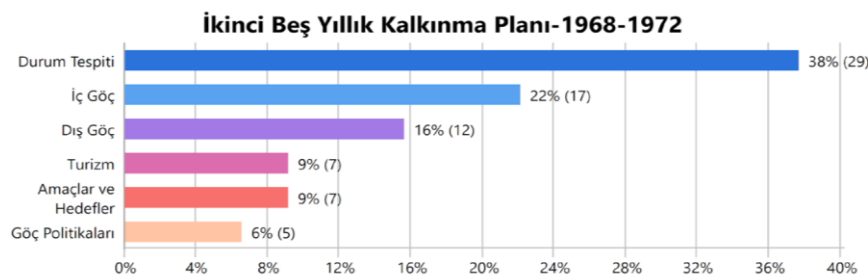

Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, kelime bulutunda işgücü ihracını da barındırmaktadır. 1960'lı yıllarda özellikle Türkiye'den Avrupa'ya birçok kişi, işçi olarak gitmiştir. Bu doğrultuda Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planının hazırlandığı ve yürürlüğe girdiği yıllarda işgücü ihracı yeni başladığından kalkınma planında çok büyük yer edinmemiştir. Ancak İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planından itibaren gündemi çokça meşgul eden bu konu kalkınma planlarında da yerini arttırmıştır.

İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, 1969-1972 yıllarını içermekte ve bir önceki kalkınma planında olduğu gibi durum tespiti, amaç ve hedefleri içermektedir. Şekil 12'de yer alan Durum tespiti %38 oranında grafikte yer almaktadır. Bu planda durum tespiti yapılması geniş oranda yer almaktadır.

Şekil 12

İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Analiz Grafiği

Amaç ve hedefler ise göreceli olarak bir önceki planla karşılaştırıldığında oldukça düşük oranda %9 olarak bulunmuştur. Bu planda önceki planın amaç ve hedefleri doğrultusunda hareket edileceği ve yeni hedeflerin eklenmediği düşünülebilir. İç göç ve dış göç grafikte yer alırken iç göç bu dönemde yine yüksek oranda %22 olarak kalmıştır. Bir önceki dönemde %25 olan iç göç etkisi ve yoğunluğu bu dönem de devam etmektedir. Dış göç bu yıllarda henüz belirgin olarak ortaya çıkmamıştır. Bu planda göç politikalarına yer verilmiştir. Sonraki planlarda daha fazla yer alacak olan göç politikalarının bu dönemde kalkınma planında yer bulması önemli görülmektedir. Şekil 13'te İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı kelime bulutu yer almaktadır.

Şekil 13

İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Kelime Bulutu

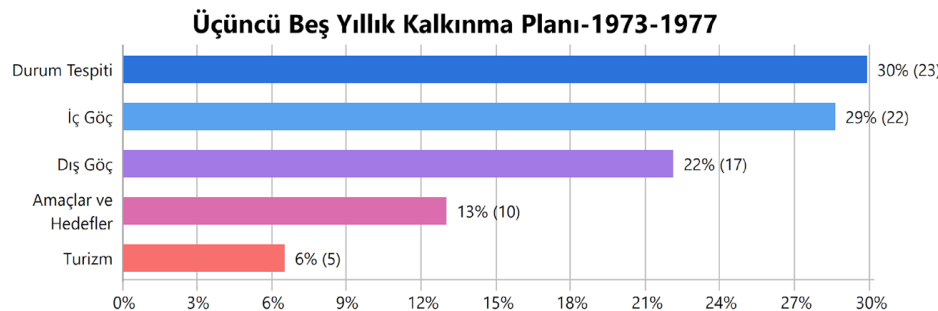

İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı göç politikaları, emek göçü, mevsimlik göç, nitelikli göç, yurt dışı işçi tasarrufları ve yurt dışı yaşam şartları kelimelerinden oluşan ve kelime bulutunun işgücü ihracına yönelik konularını sıkça ilgilendiren başlıklar ile öne çıkmaktadır. Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planının yürürlükte olduğu 1963 ve sonrasındaki yıllarda ve yürürlüğe girmeden hemen önceki yıllarda bazı ülkeler ile uluslararası işgücü anlaşmaları yapılmıştır. 1961 yılından 1967 yılına kadar geçen sürede Türkiye, Almanya, Avustralya, Avusturya, Belçika, Fransa, Hollanda ve İsveç ile işgücü anlaşmaları imzalamıştır (Aydın, 2014). Batı Avrupa Ülkelerinin yoğun bir şekilde işçi alımını durdukları 1973-1974 yıllarına kadar devam eden işgücü ihracı, bu yıllardan sonra kesilmiştir. Batı Avrupa ülkelerini ve Avustralya'yı kapsayan işgücü ihracını düzenleyen anlaşmalar İkinci, Dördüncü ve Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı doğrudan ve ciddi anlamda etkilediği kod bulutları üzerinden de doğrulanmaktadır.

Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı, 1973-1977 yıllarını içermekte ve diğer kalkınma planlarında olduğu gibi durum tespiti, amaç ve hedefleri içermektedir. Şekil 14'te yer alan Durum tespiti yine en yüksek oranda %30 olarak grafikte yer almaktadır. Bu planda durum tespiti yapılması geniş oranda yer almaktadır.

Şekil 14

Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı Analiz Grafiği

Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planının analizinde iç göç %29 olarak, dış göç ise %22 olarak yer almaktadır. Bu yıllarda hem iç hem de dış göç ile karşı karşıya kalınmıştır. Turizm ile ilgili oran görülmektedir. Turizm %6 oranı, bu kapsamda gelen göçleri de kapsamaktadır. Sadece iş ve emek göçü değil, turizm nitelikli göçler de planda yer bulmuştur. Şekil 15'te Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı kelime bulutu görülmektedir.

Şekil 15

Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı Kelime Bulutu

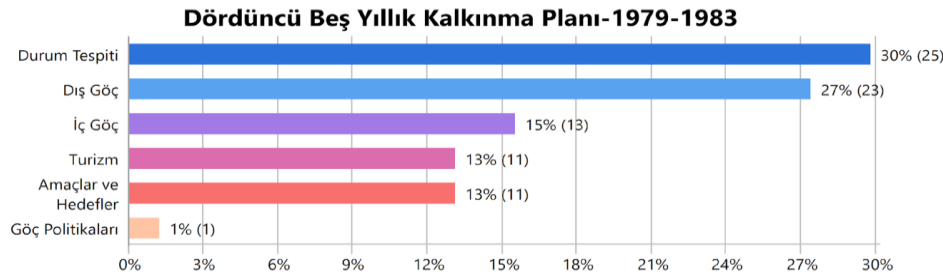

Şekil 15'te yer alan "kırdan kente göç", "nitelikli göç" ve "düzensiz kentleşme" kavramları, o dönemki kırdan kente göç olgusunu da destekler niteliktedir. Ayrıca, düzensiz kentleşmenin belirgin bir şekilde kelime bulutunda yer aldığı görülmektedir.

Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı, 1979-1983 yıllarını içermekte ve diğer kalkınma planlarında olduğu gibi durum tespiti, amaç ve hedefleri içermektedir. Şekil 16'da yer alan durum tespiti yine en yüksek oranda %30 olarak grafikte yer almaktadır. Bu planda da durum tespiti yapılması geniş oranda yer almıştır.

Şekil 16

Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı Analiz Grafiği

Şekil 16'da gösterilen Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planının analizinde iç göç %15 olarak, dış göç ise %27 olarak yer almaktadır. Bu yıllarda dış göç, iç göçün önüne geçmiştir. Turizm ise payını arttırarak %13 olmuştur. Planda göç politikaları %1'lik oranıyla yer bulmuştur. Şekil 17'de Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı kelime bulutu görülmektedir.

Şekil 17

Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı Kelime Bulutu

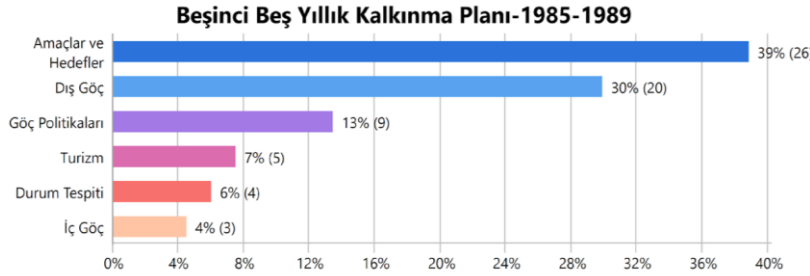

Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planında "metropolitan alanlar" kavramının özellikle ortaya çıktığı görülmektedir. Bu kalkınma planında Avrupa ülkelerine "misafir işçi" gönderiminde yurt dışı işçi sorunları ve çözümleri ekonomik ve sosyal yönüyle ele alınmıştır. "Durum Tespiti" ve "Amaçlar ve Hedefler" başlıkları Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda da yer almaktadır. Bu dönemde "Yurt dışı İşçi Sorunları ve Çözümleri" ve "Emek Göçü" gibi konulara odaklanılmaktadır.

Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, 1985-1989 yıllarını içermekte ve diğer kalkınma planlarında olduğu gibi durum tespiti, amaç ve hedefleri içermektedir. Şekil 18'de yer alan durum tespiti önceki planların aksine çok daha düşük oranda (%6) yer almaktadır. Ancak amaç ve hedefler planın en yüksek oranını oluşturarak %39'luk yer bulmuştur.

Şekil 18

Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Analiz Grafiği

Planda göç politikalarına daha geniş yer verilmiştir. Hedeflere geniş yer verildiği, önceki planda %1 olan göç politikalarının %13'e çıktığı görülmektedir. Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planının analizinde iç göç %4'e gerilerken, dış göç oranını ciddi derecede arttırarak %30 olarak yer almaktadır. Turizm ile ilgili oran dördüncü beş yıllık kalkınma planındaki oran artışının aksine düşüğe geçerek %7'lik oranı ile yer almaktadır. Şekil 19'da Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı kelime bulutu yer almaktadır.

Şekil 19

Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Kelime Bulutu

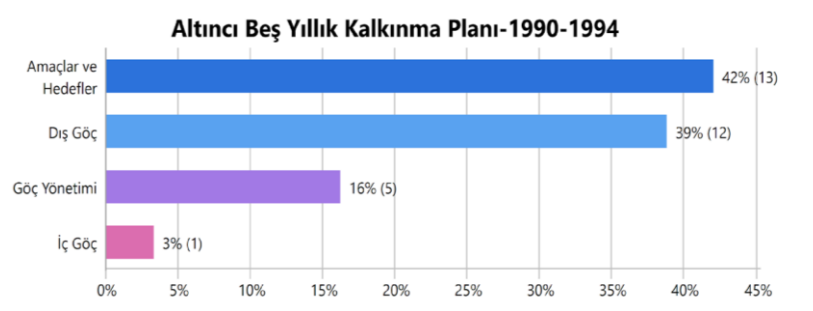

Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, Türkiye'nin kırdan kente göçün sonucu olarak hızlı kentleşme ve bu bağlamda iç göç sorunlarına odaklandığı bir dönem olmaktadır. Plan, "Yurtdışı Teşvikleri" ve "Yurt Dışı İstihdamı" gibi konulara odaklanmaktadır. "Amaçlar ve Hedefler" başlığı altında "Yurt Dışında Eğitim" ve "Yurt Dışında Kültür" konularına değinilmektedir. Ayrıca "Göç ve Kent", "Yatırımlar ve Göç" ve "Göç Veren İller" de bu dönemin başlıklardan bazılarıdır. Kalkınma planı dış göç bağlamında, yurtdışına yönelen işçilerin haklarının korunması, teşvik edilmesi, yurtdışında gelecek olan gelirlerin yatırımlara yönlendirilmesine odaklanılmıştır. Böylelikle göç süreci sadece yönetilmesi gereken bir süreç değil aynı zamanda kalkınma politikalarıyla bütünleştirilen bir dönüşüm alanı olmuştur.

Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı, 1990-1994 yıllarını içermekte ve diğer kalkınma planlarının aksine durum tespitini içermediği ortaya çıkmaktadır. Şekil 20'de de görüldüğü üzere amaç ve hedefler %42'lik oranla en başta yer almaktadır. Daha önce göç politikaları yer alırken bu planda göç yönetimi kavramı ve süreçlerine rastlanmaktadır. Dış göçe yüksek oranda yer verilirken iç göç %3 ile yer almaktadır.

Şekil 20

Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı Analiz Grafiği

Şekil 21

Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı Kelime Bulutu

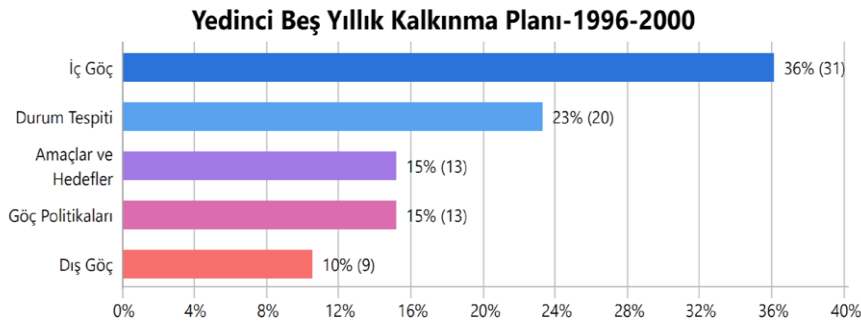

Şekil 21'de Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı'nın kod bulutu gösterilmektedir. Burada "Metropolitan Alanlar", "Yurt Dışı Teşvikleri", "Göç Yönetimi", "Tersine Beyin Göçü" gibi konulara odaklanmaktadır. "Yurt Dışı İşçi Sorunları ve Çözümleri" ise kalkınma planının çok önemli başlıklarından olmuştur. Planda ayrıca metropolitan alanlar kavramı, göç ve kentleşme politikalarının odağında ele alınmaktadır.

Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, 1996-2000 yıllarını içermekte ve önceki kalkınma planının aksine durum tespitini içermektedir. Şekil 22'de gösterildiği üzere iç göç %36 ile yer bulurken dış göç %10 ile daha düşük oranda yer bulmaktadır. Göç politikaları ise %15'lik bir yer bulmaktadır.

Şekil 22

Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Analiz Grafiği

Şekil 23

Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Kelime Bulutu

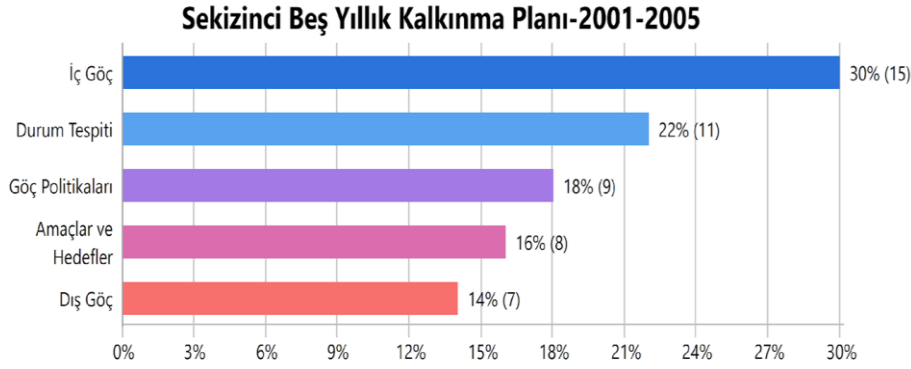

Şekil 23'te Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda yer alan "Durum Tespiti" ve "Amaçlar ve Hedefler" ana başlıklar olarak öne çıkmaktadır. "Göç Düzenlemeleri" bu dönemin önemli bir başlığıdır. Ayrıca "Kirdan Kente Göç" ve "Metropolitan Alanlar" da planın ele aldığı diğer konular arasındadır.

Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, 2001-2005 yıllarını içermekte ve diğer kalkınma planlarında çoğunda olduğu gibi ama farklı oranlarla durum tespiti, amaç ve hedefleri içermektedir. Şekil 24'te görüldüğü üzere iç göç %30 ile yer bulurken dış göç %14 ile daha düşük oranda yer bulmaktadır. Göç politikaları ise %18'lik bir yer bulmaktadır.

Şekil 24

Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Analiz Grafiği

Şekil 25

Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Kelime Bulutu

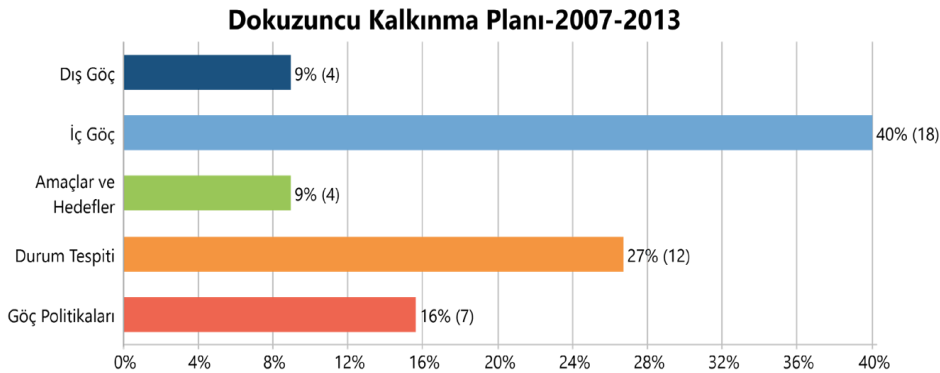

Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nın kod bulutunun yer aldığı Şekil 25'te, "Durum Tespiti" ve "Amaçlar ve Hedefler" başlıkları ile birlikte "Yabancıların Çalışma ve İkamet Mevzuatı" ve "Kayıt Dışı Göç" gibi konuları ele almaktadır. "Kırdan Kente Göç", "Bölgelerarası Göç" ve "Kırsal Kalkınma Stratejileri" de planda yer alan başlıklardandır. "Terör ve Göç" ve "Sosyal Yardımlar" da bu dönemin önemli başlıkları arasındadır.

Dokuzuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı, 2007-2013 yıllarını içermekte ve diğer çoğu kalkınma planında olduğu gibi durum tespiti, amaç ve hedefleri içermektedir. Şekil 26'da görüldüğü üzere iç göç %40 ile yer bulurken dış göç %9 ile daha düşük oranda yer bulmaktadır. Göç politikaları ise %16'lık bir yer bulmaktadır.

Şekil 26

Dokuzuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı Analiz Grafiği

Şekil 27

Dokuzuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı Kelime Bulutu

Dokuzuncu Beş Yıllık Kalkınma Planının kod bulutunun gösterildiği Şekil 27’de “Durum Tespiti” ve “Amaçlar ve Hedefler” başlıklarının yanında “Kentsel Uyum” ve “Kentsel Güvenlik” gibi konular öne çıkmaktadır. Plan, “Düzensiz Göç”, “Dezavantajlı Gruplar” ve “Bölgesel Göç Güvenlik ve Uyum” gibi konuları ele almıştır. “Sınır Yönetimi” ve “Göç ve İltica Teşkilatı” da bu dönemin önemli başlıkları arasındadır.

Analize sokulan Kalkınma Planlarında yer alan, çalışmanın yöntem kısmında ifade edilen kavramların sayısı/sıklığı sonucu oluşan yüzdeler Tablo 2’de gösterilmektedir.

Tablo 2

Kalkınma Planı Analizlerinin Yıllara Göre Kelime Dağılımı

Kalkınma Planları	Amaç ve Hedefler	İç Göç	Dış Göç	Durum Tespiti	Göç Politikaları/Yönetimi	Turizm
Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı	34%	25%	19%	22%	-	-
İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı	9%	22%	16%	38%	6%	9%
Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı	13%	29%	22%	30%	-	6%
Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı	13%	15%	27%	30%	1%	13%
Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı	39%	4%	30%	6%	13%	7%
Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı	42%	3%	39%	-	16% (Göç Yönetimi)	-
Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı	15%	36%	10%	23%	15%	-
Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı	16%	30%	14%	22%	18%	-
Dokuzuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı	19%	40%	18%	15%	8%	-

Kaynak: Yazarlar tarafından oluşturulmuştur.

5. Tartışma ve Sonuç

Kalkınma planlarının hem uluslararası hem de ulusal gereklilikleri karşılamaları ve mevcut ülke koşullarına dair somut politikalar ortaya koymaları beklenmektedir. Dönemlerinin gerektirdiği şekilde hazırlanmaları ve sonrasında uygulamaya konulmaları kamu politikaları alanının önceliği temel çalışmalardan olmuştur. 1963-1967 yıllarını kapsayan Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, planlı döneme geçiş ile Cumhuriyetin 40. yılında hazırlanmıştır. Cumhuriyetin 100. Yılı sonrasına denk gelen 2024-2028 dönemini içeren 12. Kalkınma Planı ise son yayınlanan plandır.

Çalışmada, 1963-2013 yılları arası 50 yıllık süreci kapsayan 9 kalkınma planı incelenerek elde edilen bulgular MAXQDA programı ile analiz edilmiştir. Kalkınma planlarında göç temasıyla ilişkili olan politikalar, iç ve dış göç, kırdan kente göç, kentsel yaşam, belediyeler, göç hareketliliklerin yapısı, kırsal kalkınma stratejileri, yabancıların çalışma ve ikamet mevzuatı, teşvikler ve kayıt dışı göç gibi kodlar etrafında nitel yöntemle ele alınmıştır.

1968-1982 yıllarını kapsayan İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planında göç politikalarından söz edilmeye başlanmıştır. Planda göç eden kişilerin genel yerleşimlerinin sağlanmasına odaklanılmıştır. Bu dönem, yerleşme/yerleştirme ve iskân odaklı politikaların geliştirildiği dönemdir. 70'li yılların başında yoğun olarak durum tespiti yapılırken, göç politikaları ve kent kavramları da ele alınmıştır. Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planında, nitelikli emek göçü ilk defa bir sorun olarak nitelendirilmiştir. Bu dönemde göçmenlerin iskânı ile ilgili düzenlemeler yapılmaya çalışılmıştır. Yabancı işçi alımı durdurulmuş, sosyal göçün bir sonucu olarak aile birleşimleri devam etmiştir.

1979-1983 yıllarını kapsayan Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı, göç politikalarına eğilimin daha az olduğu bir dönem olmuştur. Dış göçe yer verilmiştir. Bu kategori içerisinde ise emek göçü, yurtdışında işçi sorunları ve çözümleri yer almaktadır. Ayrıca kırdan kente göçün artması ile kentlerde yoğunlaşan nüfusa karşın konut sorununun arttığı ifade edilmiştir.

1985-1989 yıllarını kapsayan Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planında öncelikle kalkınma planlarının amaç ve hedeflerinden söz edilmiştir. Dış göç kapsamında yurtdışı teşvikler ve yurtdışı istihdam kavramlarına yer verilmiştir. Göç politikaları çerçevesinde yatırımlara odaklanılmıştır. Diğer kalkınma planlarından farklı olarak genel bir çerçevede göç ele alınmış, dış göçün odağı ise Batı Avrupa, Orta Doğu ve Kuzey Afrika ülkeleri olarak belirtilmiştir.

Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı döneminde Türkiye yakın tarihinde ilk kez yabancıların göçü ile karşılaşan göç alan bir ülke konumuna gelmiştir. İlk defa göç yönetimine atfedilen bir dönem olmuştur. 1990'lı yıllarda Türkiye'nin göç politikalarına yansıyan önemli bir gelişme ise 1991 Körfez Savaşı sonrasında Irak'tan gelen yoğun göç nedeniyle düzenlemeler yapılmaya çalışılmıştır. 1994 İltica Yönetmeliği 7. Beş Yıllık Kalkınma Planı döneminde çıkarılmıştır. Bu yönetmelik, Türkiye'nin değişen koşullar içinde göç ve sığınma politika ve uygulamalarını uluslararası politika ve uygulamalarla uyumlu kılmak için yapılan girişimler içinde değerlendirilmektedir.

1996-2000 yıllarını kapsayan Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planında iç göç ve kent kavramları öne çıkarken durum tespiti ve göç politikalarında düzenlemeleri, İskân Kanunu, soydaşlar ve sosyal güvenlik, yurtdışı Türkler ve düzensiz göç kavramlarına yer verilmiştir. 1990'lı yıllarda Türkiye'nin göç politikalarına yansıyan önemli bir gelişme ise 1991 Körfez Savaşı sonrasında Irak'tan gelen yoğun göç nedeniyle düzenlemeler yapılmaya çalışılmıştır. 1994 İltica Yönetmeliği bu dönemde çıkarılmıştır. Bu yönetmelik, Türkiye'nin değişen koşullar içinde göç ve sığınma politika ve uygulamalarını uluslararası politika ve uygulamalarla uyumlu kılmak için yapılan girişimler içinde değerlendirilmektedir.

2000'li yılların başında Türkiye AB ilişkileri kapsamında kayıt dışı göçün önlemeye yönelik tedbirler alınmıştır. Bu tedbirler, Türkiye'nin sınır komşuları ile arasındaki sınır alanlarına gözetleme kuleleri, duvarlar, zeplinlerin konulması olmuştur. 8. Beş Yıllık Kalkınma Planı dönemi göç politikalarının güvenlik odaklı olmaya başladığı dönemdir. Türkiye'nin göç politikaları kapsamında 2003 yılında 4817 sayılı Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkında Kanun (mülga) çıkarılmıştır. Bu dönemde göç ve iltica eylem planı oluşturulmuş ve düzensiz göçü önlemeye yönelik bir yapı kurulmuştur.

Son olarak 2007-2013 yıllarını kapsayan Dokuzuncu Beş Yıllık Kalkınma Planında yoğun olarak iç göç ve bunun kente etkisi, sosyal yardım kavramları öne çıkmıştır. Ayrıca diğer

kalkınma planlarından farklı olarak göç ve iltica teşkilatı, bölgelerarası göç, belediyeler, sınır yönetimi ve düzensiz göçe yer verilmiştir. Diğer kalkınma planlarına nazaran Dokuzuncu Beş Yıllık Kalkınma Planında göç politikaları daha fazla yer almıştır. Türkiye'nin göç politikaları kapsamında 2003 yılında 4817 sayılı Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkında Kanun (mülga) çıkarılmıştır. 2008 yılında İltica ve Göç bürosu kurulmuştur. Ayrıca 2013 yılında kabul edilen YUKK'un temeli bu dönemlerde atılmıştır. Tablo 3'te kalkınma planlarında öne çıkan temel göç politikaları yer almaktadır.

Tablo 3

Kalkınma Planları Temel Göç Politikaları

Kalkınma Planı	Dönem	Öne Çıkan Politika
Birinci Beş Yıllık K. P.	1963-1967	İç göç, kırdan kente göç, nüfus ve şehir yerleşim imkânları, gecekondulaşma.
İkinci Beş Yıllık K. P.	1968-1982	Cenevre Sözleşme 1967 Ek protokolü, merkezi ve yerel yönetimlerin görev ve sorumlulukları, belediyeler, dış göç, turizm geliri, yerleşme/yerleştirme ve iskan odaklı politikalar.
Üçüncü Beş Yıllık K. P.	1973-1977	Göç politikaları ve kent, iç göç, düzensiz kentleşme, nitelikli emek göçü, kırdan kente göç
Dördüncü Beş Yıllık K. P.	1979-1983	Dış göç, emek göçü, yurtdışında işçi sorunları ve çözümleri, kırdan kente göç, konut sorunu.
Beşinci Beş Yıllık K. P.	1985-1989	Dış göç, yurtdışı teşvikler ve yurtdışı istihdam, yatırımlar.
Altıncı Beş Yıllık K. P.	1990-1994	Göç yönetimi, düzensiz göç, dış göç, SSCB sonrası göçler, Afganistan, Irak, İran göçleri, yurt dışı işçilerin sorunları ve yaşam şartlarının iyileştirilmesi
Yedinci Beş Yıllık K. P.	1996-2000	İç göç ve kent, göç politikaları düzenlemeleri, İskân Kanunu, soydaşlar ve sosyal güvenlik, yurtdışı Türkler ve düzensiz göç, 1991 Körfez Savaşı, 1994 İltica Yönetmeliği
Sekizinci Beş Yıllık K. P.	2001-2005	İç göç, kırdan kente göç, göç ve kent, kırsal kalkınma stratejileri, dış göçte yabancıların çalışma ve ikamet mevzuatı, kayıt dışı göç, AB uyum politikaları.
Dokuzuncu Beş Yıllık K. P.	2007-2013	İç göç ve kente etkisi, sosyal yardım, göç ve iltica teşkilatı, AB Katılım Ortaklığı Belgesi, göç ve iltica eylem planı, bölgelerarası göç, belediyeler, sınır yönetimi ve düzensiz göç, İltica ve Göç Bürosu, YUKK'un temelleri.

Kaynak: Yazarlar tarafından oluşturulmuştur.

Yapılan çalışmanın analiz sonuçlarında temel kırılma noktaları bulunmuştur. Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planında iç göç ve amaç hedeflere yoğun olarak değinilmiştir. Bu dönemde Göç Politikaları açısından önemli bir nokta Cenevre Sözleşme 1967 Ek protokolünün imzalanmasıdır. Bu sözleşmeyi Türkiye coğrafi çekince ile imzalamıştır. Buna göre Türkiye, Avrupa Komisyonu üye ülkelerinden gelen kişileri mülteci olarak kabul edecektir.

Kırdan kente göçlerin kentlere olan olumsuz etkilerinden dolayı ilk kez İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planında Belediyelere atıf yapılmıştır. Turizm'den turistlerin gelişleri ve ekonomik katkılarından ilk defa bu kalkınma planında söz edilmiştir. Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planında dış göç, emek göçü, yurtdışında işçi sorunlarının ortaya konulması ve çözüm arayışları yer almıştır. Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planında ise SSCB'nin dağılması sonrası karşılaşılan göçler, Afganistan, Irak ve İran'dan gelen göçler ön plana çıkmaktadır.

Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planında göç düzenlemelerine yer verilerek göçün bir soruna dönüşmesi ve yönetilmesi gereken bir olgu olduğu kabul edilmiştir. Kalkınma planlarında diğer bir kırılma noktası ise Dokuzuncu Beş Yıllık kalkınma planında Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne uyum süreci ile gelen AB ile Katılım Ortaklığı Belgesi olmuştur. Artık göçün güvenlik boyutu ele alınırken düzensiz göçle mücadele için Göç ve İltica Teşkilatı kurulması planlanmış ve 2013 yılında çıkarılan YUKK'un temelleri atılmıştır.

TEŞEKKÜR

Bu çalışma, 323K385 numaralı ve "Yüzyıllık Süreçte Türkiye'nin Dış Göç Politika Analizi ve Belediyeler İçin Politika Önerileri" başlıklı TÜBİTAK 1001 projesi kapsamında sürdürülen araştırmalara dayanmaktadır. Projeye verdiği destekten ötürü TÜBİTAK'a teşekkürlerimizi sunarız.

FİNANSAL DESTEK

Bu çalışma, TÜBİTAK tarafından desteklenen 323K385 numaralı "Yüzyıllık Süreçte Türkiye'nin Dış Göç Politika Analizi ve Belediyeler İçin Politika Önerileri" başlıklı proje kapsamında sürdürülen araştırmalara dayanmaktadır.

ETİK

Bu çalışmada etik ilke ve standartlara uyulduğu beyan edilmiştir.

YAPAY ZEKA KULLANIMI

Yazarlar yapay zeka araçlarının kullanımıyla ilgili olarak COPE yönergelerini ve politikalarını benimsediklerini beyan etmişlerdir.

YAZAR KATKI BEYANI

Hicran Hamza Çelikyay Genel katkı düzeyi %34.

Kübra Yüksel Genel katkı düzeyi %33.

Ahmet Burak Beldüz Genel katkı düzeyi %33.

Yazarlar, bu çalışmanın yazarlık koşulunu sağlayan başka bir kişinin olmadığını onaylamışlardır.

ÇIKAR ÇATIŞMASI

Yazarlar herhangi bir çıkar çatışması beyan etmemişlerdir.

Kaynakça

- Adıgüzel, G. (2025). Avrupa'daki Göç Politikalarının Tarihsel Süreçteki Dönüşümü Çerçevesinde Avrupa Birliği ile Türkiye Arasındaki Geri Kabul Anlaşması'nın Konumu. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 56, 1-18. <https://doi.org/10.52642/susbed.1349248>
- Aktekin, S., & Tekben, İ. (2019). 1416 Sayılı Kanun kapsamında yurt dışında lisansüstü öğrenim görenlerin çalıştıkları kamu kurum ve kuruluşlarına yaptıkları katkılar ile ilgili görüşlerin analizi. *Milli Eğitim Dergisi*, 48(224), 123-147.
- Batuhan, T., & Kodaz, İ. (2020). On birinci kalkınma planında kentleşme ve çevre politikaları. *Şehir ve Medeniyet Dergisi*, 6(12).
- Dış Göç Özel İhtisas Komisyonu Raporu. (2025). T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı. https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2025/08/Dis-Goc-OIK-Raporu_01082025.pdf
- Deutschland.de. (2020). Alman sürdürülebilirlik stratejisi: Hedefler ve fırsatlar. <https://www.deutschland.de/tr/topic/cevre/alman-surdurulebilirlik-stratejisi-hedefler-ve-firsatlar>
- The People's Government of Fujian Provincial. (2021, 9 Ağustos). Fujian speeds up building a high-level digital Fujian. https://www.fujian.gov.cn/english/news/202108/t20210809_5665713.htm
- Genç, Y., Ustabaşı Gündüz, D., & Çöpoğlu, M. (2019). Göç ve kalkınma ilişkisi. *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, 7(18), 479-498.
- Government of Canada. (2024, 30 Ekim). 2025-2027 Immigration Levels Plan. Immigration, Refugees and Citizenship Canada. <https://www.canada.ca/en/immigration-refugees-citizenship/news/2024/10/20252027-immigration-levels-plan.html>
- İçduygu, A. (2003). Demographic mobility over Turkey: Migration experiences and government responses. *Mediterranean Quarterly*, 15(4), 88-99.
- İçduygu, A. (2004). Türkiye'de kaçak göç. İstanbul Ticaret Odası Yayınları.
- İçduygu, A. (2010). Türkiye'de uluslararası göçün siyasal arkaplanı: Küreselleşen dünyada "ulus-devlet"i inşa etmek ve korumak (M. Çomak-Özbatır, Çev.). B. Pusch ve T. Wilkoszewski (Ed.), *Türkiye'ye uluslararası göç: Toplumsal koşullar - bireysel yaşamlar* içinde (ss. 17-40). Kitap Yayınevi.
- İçduygu, A. (2015). Türkiye'ye yönelen düzensiz göç dalgaları içinde "transit göç". M. Erdoğan & A. Kaya (Ed.), *Türkiye'nin Göç Tarihi 14. Yüzyıldan 21. Yüzyıla Türkiye'ye Göçler* (s. 279-294) içinde. Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- İçduygu, A., & Aksel, D. B. (2013). Turkish migration policies: A critical historical retrospective. *PERCEPTIONS: Journal of International Affairs*, 18, 167-190.
- İçduygu, A., Erder, S., & Gençkaya, Ö. F. (2014). Türkiye'nin uluslararası göç politikaları, 1923-2023: Ulus-devlet oluşumundan ulus-ötesi dönüşümlere. Koç Üniversitesi Göç Araştırmaları Programı (MiReKoc). <https://mirekoc.ku.edu.tr/wp-content/uploads/2024/10/Turkiyenin-Uluslararası-Göç-Politikaları-1923-2023.pdf>

- İçduygu, A., & Keyman, F. (2000). Globalization, security and migration: The Turkish case. *Global Governance*, 6(3), 383-398.
- Kalkınma Planı. (1963-1967). Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı. https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2022/07/Kalkinma_Plani_Birinci_Bes_Yillik_1963-1967.pdf
- Kalkınma Planı. (1968-1972). İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı. https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2022/07/ikinci_Bes_Kalkinma_Plani-1968-1972.pdf
- Kalkınma Planı. (1973-1977). Yeni Strateji ve Kalkınma Planı: Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı. https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2022/08/Yeni-Strateji-ve-Kalkinma-Plani_Ucuncu-Bes-Yil_1973_1977.pdf
- Kalkınma Planı. (1979-1983). Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı. https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2022/08/Dorduncu-Bes-Yillik-Kalkinma_Plani_1979_1983.pdf
- Kalkınma Planı. (1985-1989). Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı. <https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2022/08/Besinci-Bes-Yillik-Kalkinma-Plani-1985-1989.pdf>
- Kalkınma Planı. (1990-1994). Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı. https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2022/07/Altinci_Bes_Yillik_Kalkinma_Plani-1990-1994.pdf
- Kalkınma Planı. (1996-2000). Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı. https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2022/07/Yedinci_Bes_Yillik_Kalkinma_Plani-1996-2000.pdf
- Kalkınma Planı. (2001-2005). Uzun Vadeli Strateji ve Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı. https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2022/07/Uzun_Vadeli_Strateji_ve_Sekizinci_Bes_Yillik_Kalkinma_Plani-2001-2005.pdf
- Kalkınma Planı. (2007-2013). Dokuzuncu Kalkınma Planı. https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2025/03/Dokuzuncu_Kalkinma_Plani_2007-2013.pdf
- Kılıç, H., & Biffi, G. (2022). Turkish migration policy from the 1960s until today: What National Development Plans tell us. *Journal of International Migration and Integration*, 23(4), 1475-1493. <https://doi.org/10.1007/s12134-021-00912-3>
- Kirişçi, K. (2003). Turkey: A transformation from emigration to immigration. Migration Policy Institute.
- Memişoğlu, F., & Yiğit, C. (2019). Uluslararası göç ve kalkınma: Teori ve güncel meseleler. *Yıldız Social Science Review*, 5(1), 39-62. <https://doi.org/10.51803/yssr.595809>
- Mevzuat.gov.tr. (t.y.). Kanun No. 6458. <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=6458&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5>
- National Planning Commission. (2012). National Development Plan 2030: Our future - make it work. The Presidency, Republic of South Africa. https://www.gov.za/sites/default/files/gcis_document/201409/ndp-2030-our-future-make-it-workr.pdf
- Polat, Y. (2021). Türkiye'nin uluslararası göç politikasına tarihsel bir bakış. *Journal of Awareness*, 6(2), 145-160. <https://doi.org/10.26809/joa.6.2.05>
- Sağiroğlu, A. Z. (2022). Türkiye'nin kalkınma planlarında göç ve insan hareketlilikleri: Birinci ve İkinci Kalkınma Planları üzerine bir değerlendirme. *İctimaiyat*, 6(Göç ve Mültecilik Özel Sayısı), 16-35. <https://doi.org/10.33709/ictimaiyat.1106055>
- Şeker, A. ve Kaya, G. (2023). Kalkınma planlarında göç (1963-2023). G. Kaya (Ed.), *Cumhuriyetin göçlerle dolu 100 yılı (100 başlıkta göç yazıları) içinde* (ss. 365-382). Cem Yayınevi.
- T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı. (2025). Dış Göç Özel İhtisas Komisyonu Raporu. https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2025/08/Dis-Goc-OIK-Raporu_01082025.pdf
- Tepealtı, F. (2020). Türkiye'nin göç politikası ve Suriyeli sığınmacılar. Çizgi Kitabevi.
- Uluslararası İşgücü Anlaşmaları. (2014). (F. Aydın, Ed.). Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı. <https://www.csgb.gov.tr/Media/wcbj1zxb/isgucuanlasmalari.pdf>
- Yurtdışı Türk İşgücü Piyasası. (1994). Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Özel İhtisas Raporu. <https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2022/08/Isgucu-Piyasasi-Calisma-Hayati-Istihdam-Ve-Issizlik-Ozel-Ihtisas-Komisyonu-Yurtdisi-Turk-Isgucu-Piyasasi-Altkomisyonu-Raporu.pdf>
- Yüksel, K. (2024). Ulusal politika ve yerel uygulama arasında göç yönetimi: Düzce ili örneği [Yayımlanmamış doktora tezi]. Düzce Üniversitesi.

Extended Abstract

Countries are now grappling with both internal migration and global migration movements, compelled to develop policies that balance the humanitarian dimension of the issue with legal norms. Mass migration has also become a significant item on the agenda of international institutions and organizations. Therefore, this study covers Türkiye's migration policies from the early Republican period to the period of mass migration that began with the Syrian crisis. This study analyzes Türkiye's migration policies through its development plans. The 2011 Syrian mass migration was a turning point in terms of migration policies. It is believed that for a sound and accurate analysis of the current migration policies in Türkiye, past periods must be examined and studied effectively. Therefore, the study's original value lies in shedding light on Türkiye's migration policies in previous periods, as Türkiye faced mass migration in 2011 and became a destination country. The study examined nine Development Plans covering a 50-year period from 1963 to 2013. The reason for selecting these periods was the need to determine the status of migration policies in development plans in Türkiye, up to the Syrian mass migration, which was of a nature and scale that Türkiye had not encountered before. The findings were analyzed using the MAXQDA qualitative analysis program. A broad scan was conducted in the Development Plans, and the concepts of "migrant, migration, refugee, asylum seeker, displaced, displacement, planned displacement" were scanned. Türkiye transitioned to a planned economy in the 1960s. After the establishment of the State Planning Organization (DPT), the First Five-Year Development Plan was prepared in 1963 as the Republic of Türkiye's first development plan. Published every five years, development plans aim to "ensure economic and social development by planning the effective and efficient use of national resources." The analysis results of the study reveal key turning points. The First Five-Year Development Plan focused heavily on internal migration and its objectives. This was a period of migration from rural to urban areas and, in terms of external migration, state-sponsored labor export abroad. Due to the negative effects of rural-to-urban migration on cities, municipalities were referred to for the first time in the Second Five-Year Development Plan. This development plan was the first to mention the arrival of tourists and their economic contributions to tourism. The Fourth Five-Year Development Plan addressed external migration, labor migration, and the problems of workers abroad, seeking solutions. The Sixth Five-Year Development Plan focused on the migrations encountered after the collapse of the USSR, particularly those from Afghanistan, Iraq, and Iran. The Seventh Five-Year Development Plan, unlike other development plans, included provisions on migration, acknowledging that migration had become a problem and a phenomenon that needed to be managed. Furthermore, during this period, Türkiye became a country receiving irregular migration. The 1991 Gulf War and the 1994 Asylum Regulation were enacted during this period. Another turning point in the development plans was the EU Association Agreement, which came with Türkiye's EU harmonization process in the Ninth Five-Year Development Plan. While the security dimension of migration was being addressed, the establishment of the Migration and Asylum Organization was planned to combat irregular migration, and the foundations of the YUKK, enacted in 2013, were laid.